

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET RISINGE BÖKESKOG I VÄXJÖ KOMMUN

Innehållsförteckning

BESKRIVNINGSDDEL.....	4
1. Syftet med reservatet.....	5
2. Administrativa data.....	5
3. Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning.....	6
4. Områdets bevarandevärden.....	7
4.1. Geovetenskapliga värden och förhållanden	7
4.2. Biologiska värden	7
4.3. Kulturhistoriska värden.....	7
4.4. Friluftsliv.....	7
4.5. Anläggningar.....	8
5. Genomförda inventeringar och dokumentation.....	8
PLANDEL	9
6. Skötselområden.....	9
6.1. Bevarandemål för hela området	9
6.2. Generella riktlinjer och åtgärder för hela området.....	9
6.3. Skötselområden.....	10
7. Jakt	13
8. Bränder, storm, översvämningar, insekts-/svampangrepp.....	13
9. Barnperspektivet	13
10. Utmärkning.....	13
11. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder	13
12. Förvaltning, tillsyn och uppföljning.....	14
BILAGOR	14
2a. Skötselplanekarta.....	15

BESKRIVNINGSDDEL

Naturreseptatet omfattar en bokskog belägen i ett kuperat område, huvudsakligen sluttande mot väst eller nordväst. Tre fuktstråk löper parallellt genom området från öst till väst. Ängst i söder ligger den mest artrika delen, sluttande mot nordväst. Vid foten av sluttningen finns ett av fuktstråken, vilket bidrar till hög luftfuktighet på platsen, något som är gynnsamt för mossor och lavar knutna till bok.

Den nordvästra delen av området är utvecklingsmark bestående av lövrik ungskog. Andelen gran i ungsogen ökar successivt längre norrut i ungsogsdelen. I övrigt finns några mindre områden med äldre gran längs reservatets gränser. Förutom bok finns äldre björk, tall och asp i området. Förnygring av ung bok finns i hela området, inklusive i ungsogen.

En enskild väg med mötesplatser på ett par ställen löper genom området i nord-sydlig riktning. Längre norrut längs vägen finns flera artrika bokskogar i Gårdsby och Hemmesjö Bökeskog, Skråhallabergen och Notteryd.

Skötselåtgärder i naturreseptatet syftar till att bevara och restaurera områdets naturvärden för att på sikt skapa ett sammanhängande område där värdekärnorna befinner sig i kontakt med varandra och där arterna kan sprida sig inom området utan fragmenterande gränser. Reservatet ska på sikt också fungera som en spridningskälla för hotade arter till det omgivande landskapet.

I skötselplanen anges i förekommande fall rödlistekategori för arter som omfattas av Artdatabankens rödlista 2015. Den svenska rödlistan är ett mått på arters utdöenderisk i landet och kategorierna är följande:

NT = Nära hotad

VU = Sårbar

EN = Starkt hotad

CR = Akut hotad

Arter inom kategorierna VU, EN och CR omfattas av begreppet ”hotade”.

1. SYFTET MED RESERVATET

Syftet med reservatet är att:

- vårda och bevara naturmiljöer och arter knutna till en äldre bokskog så att den biologiska mångfalden bevaras och stärks,
- områdets skogar ska bevaras som naturskogar med gamla träd och en varierad och flerskiktad struktur med god förekomst av död ved i olika nedbrytningsstadier,
- det rörliga friluftslivet ska ges möjlighet till naturupplevelser i ett artrikt landskap under förutsättning att det inte påverkar naturvärdena negativt.

Syftet ska uppnås genom att:

- områdets skyddsvärda naturmiljöer bevaras genom föreskrifter som reglerar skogsbruk och olika typer av exploatering,
- områdets skogar i huvudsak får präglas av intern dynamik och naturliga processer vilka kan efterliknas genom naturvårdande skötsel,
- skogar påverkade av skogsbruk restaureras för att utvecklas mot naturskogar med en varierad struktur, rika på ädellövträd, där också livsmiljöer kan nyskapas för att värna skyddsvärda arter,
- lämpliga åtgärder för att främja upplevelsevärdena vidtas.

2. ADMINISTRATIVA DATA

Tabell 1. Administrativa data

Naturresevatets namn	Risinge Bökeskog
NVR-id	2051222
Län	Kronoberg
Kommun	Växjö
Natura 2000-område	-
Distrikt	Hemmesjö-Tegnaby
Gränser	Enligt karta, bilaga 1
Lägesbeskrivning	Ungefär 7 km öster om Växjö
Centrumkoordinater	X: 496206, Y: 6304228
Kartblad Index 100 km	63E
Naturgeografisk region	12a SÖ Smålands skog-/sjörik slätt
Huvudsaklig objektkategori	Sö, Skog av särskilt värde för flora och fauna
IUCN-kategori	IV, Habitat/Artskyddsområde
Fastigheter och ägarkategori	Avstyckning från Naturvårdsverket fastigheten Växjö Hemmesjö 6:1 pågår.
Servitut/rättigheter/ samfälligheter	<i>Gemensambetsanläggningar</i> Vikensved GA:1 <i>Väg Hemmesjö 6:1 m.fl.</i> Markkabel 10 kV <i>Ledningsrätt E.on Sverige AB</i> Telefonledning <i>Ledningsrätt Skanova AB</i>

Sakägare	Enligt bilaga 3
Areal	Totalareal 10,2 ha, varav 10,2 ha land och 0 ha vatten
Förvaltare	Länsstyrelsen i Kronobergs län

Tabell 2. Prioriterade bevarandevärden

Typ	Värde
Naturtyper	Näringsfattig bokskog
Strukturer	Gamla träd, död ved
Arter	Kortskaftad parasitspik (VU), liten blekspik (VU), bokvårtlav (NT), bokfjädermossa (NT), lunglav (NT) och borkantlav (NT).
Friluftsliv	Stilla promenader i en liten lövskog

Tabell 3. Naturtyper enligt nuvarande förhållanden (kontinuerlig naturtypskartering – KNAS) och enligt bevarandemålen.

Naturtyp	Areal enligt nuvarande förhållanden (ha)	Areal enligt bevarandemålen (ha)
Tallskog	0,6	0
Granskog	0,3	0
Barrblandskog	0,3	0
Lövblandad barrskog	0,4	0
Triviallövskog	0,3	0
Ädellövskog	1,4	10,3
Triviallövskog med ädellövinslag	1,6	0
Ungskogar inklusive hyggen	5,4	0
SUMMA	10,2	10,2
Varav produktiv skogsmark	10,2	

3. HISTORISK OCH NUVARANDE MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

Det äldsta kartmaterial som ger en viss beskrivning över området är Ruuths karta (Geografisk Delineation öfver Konga heradt i Smålandh och Kronebärgs län, år 1663). Kartan ger ingen detaljinformation men visar ett skogslandskap öster om Växjö som dominerades av bok och tall. Även Linné beskriver i sin öländska och gotländska resa (1741) hur han vid Åreda, strax norr om aktuellt område, ”beganse...se the skiöne bokskogar”. Pollendiagram har visat att bokskogen etablerade sig i regionen redan för 2 700 år sedan men utbredningen kulminerade inte förrän ca 1000 år senare (Björkman 1998). Uppgifterna visar att det finns en lång kontinuitet av bokskog i trakten.

Vid storskiftet i Risinge by år 1787 utgjorde det aktuella området en del i en större bokskog som ditintills brukats gemensamt av de då åtta gårdarna i byn. Det

skifte som huvuddelen av naturreservatet efter storskiftet kom att tillhöra skiftades till Olsagården, ett kronoskattehemman om totalt 1 mantal. Värt att notera är att skiftena i bokskogen skattades som den mest värdefulla skogsmarken i byn med värdet 6 på en skala från 1 till 6. Intressant att notera från skiftesprotokollet är även att Olsagårdens ägare under processens gång framhöll att gården enligt förslaget till skifte skulle komma att lida brist på timmerskog, vilket väl bör förstås som att bokskogen inte främst representerade ett timmerförråd utan snarare hade sitt stora värde som betesmark och i form av andra resurser kopplade till boken.

4. OMRÅDETS BEVARANDEVÄRDEN

4.1. GEOVETENSKAPLIGA VÄRDEN OCH FÖRHÅLLANDEN

Naturreservatet ligger i den förkastningszon som löper utmed Hemmesjösjön, Hinnasjön, Lövsjön och Stensjön. Terrängen är bitvis starkt kuperad och sluttar i huvudsak mot väst och nordväst, i riktning mot Hinnasjön.

Områdets jordarter präglas av sandiga moränjordar. Berget går i dagen på många platser i området.

4.2. BIOLOGISKA VÄRDEN

I bokskogsinventeringen registrerades följande rödlistade arter i området: kortskaftad parasitspik (VU), liten blekspik (VU), bokvårtlav (NT), bokfjädermossa (NT), lunglav (NT) och bokkantlav (NT).

4.3. KULTURHISTORISKA VÄRDEN

I östra delen av området finns en äldre hålväg med tillhörande informationsskylt. Vägen framgår inte på 1787 års skifteskarta och är inte en registrerad fornlämning eller övrig kulturhistorisk lämning. I övrigt saknar området kända kulturhistoriska lämningar.

4.4. FRILUFTSLIV

4.4.1. Tillgänglighet

Naturreservatet nås enklast via den enskilda väg som löper genom området från norr till söder. Parkeringsplats och andra anordningar för friluftslivet saknas. Busshållplats finns längs väg 25, ca 1,5 km söder om reservatet.

4.4.2. Slitage och störningar

Risken för slitage i området som en följd av besökare är liten. Besöksantalet är i nuläget litet och även om information och anläggningar för friluftslivet anläggs och besöksantalet ökar så är risken för negativ påverkan liten i och med att huvuddelen av området består av bokskog på fastmark.

4.5. ANLÄGGNINGAR

Naturreseptatet saknar anläggningar.

5. GENOMFÖRDA INVENTERINGAR OCH DOKUMENTATION

Lantmäteristyreless arkiv, 1787. Charta öfver Risinge bys och Elingeryds

samfalte utägor uti Cronobergs län, Konga härad och Himmesjö

sochn, afmätte ock i storskifte delade år 1787 af Frantz Girolla.

Länsstyrelsen i Kronobergs län, 2006. *Inventering av bokskogar i Kronobergs län 2006.*

Lavar, mossor och skalbaggar.

Björkman, L. 1998. *Bokens historia i södra Sverige – en litteraturöversikt.* Svensk Bot.

Tidskr. 91:573-583.

PLANDEL

6. SKÖTSELOMRÅDEN

Naturreseptatet är indelat i tre skötselområden, se skötselplanekartan (bilaga 2a).

6.1. BEVARANDEMÅL FÖR HELA OMRÅDET

Områdets hydrologi ska vara naturlig och det ska inte finnas några avvattande eller tillrinnande diken eller körspår som medför negativ påverkan.

Arealen gammal lövskog i området ska öka. Det ska finnas en variation av trädslag, trädålder, skiktning och olikformighet i träd- och buskskikt och det ska finnas gamla och grova träd, hålträd och död ved i olika former och nedbrytningsstadier. Småskaliga naturliga processer som exempelvis trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning, liksom störningar, t.ex. insektsangrepp, översvämning, stormfällning eller brand ska påverka dynamik och struktur. Områden som idag är ungskogar eller som domineras av gran ska vårdas i riktning mot lövskogar.

Främmande, invasiva eller expansiva arter ska inte finnas i området. Naturreseptatet ska ha en rik kryptogamflora med typiska arter för naturtypen.

6.2. GENERELLA RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER FÖR HELA OMRÅDET

Skogar påverkade av skogsbruk ska restaureras för att utvecklas mot naturliga lövskogar, där också livsmiljöer kan nyskapas för att värna skyddsvärda arter. Tyngdpunkten i skötseln ligger på att genom riktade skötselåtgärder restaurera ungskogar och granskogar i riktning mot äldre skogar dominerade av lövträd. Följande skötselåtgärder får utföras i hela området:

- avverkning av träd, tillskapande och utplacering av död ved (inkl. död ved från områden utanför reservatet), röjning av sly, veteranisering, flytt av vindfällan,
- bekämpning av invasiva, främmande eller expansiva arter,
- uppsättning av fågel-, fladdermus eller insektsholkar,
- utsättning av i naturtyperna naturligt förekommande arter.

Vid naturvårdsåtgärder ska lövträd generellt gynnas framför barrträd, och ädellöv, asp och sälg ska i sin tur gynnas framför övrigt löv. Tall ska gynnas på bekostnad av gran. Gran som avverkas i samband med skötselåtgärder får vid behov tas ut ur området. Död ved av övriga arter lämnas i naturreseptatet. Grenar och fallna träd som bedöms vara farliga eller försvårar framkomligheten får flyttas till annan lämplig plats inom reservatet.

Om Länsstyrelsen bedömer att syftet och de uppsatta målen för skötselområden, naturtyper eller arter hotas av visst vilt kan Länsstyrelsen eller av Länsstyrelsen utsedd uppdragstagare bedriva jakt för att begränsa skador. Detta kan t.ex. gälla invasiva arter.

6.3. SKÖTSELOMRÅDEN

Tabell 4. Skötselområden

Typ av skötselområde	Antal delområden	Areal (ha)
1. Bokskog	1	5,5
2. Utvecklingsmark	1	4,7
3. Friluftsliv	-	-
SUMMA		10,2

Skötselområde 1: Bokskog (5,5 ha)

Beskrivning

Skötselområdet består av ett sammanhängande parti äldre bokskog i reservatets östra och södra delar. Området är kuperat, bitvis kraftigt sluttande. Ett fuktstråk genomkorsar skogen i reservatets sydöstra hörn. Bok dominerar trädskiktet, men äldre björk, tall och asp finns också spritt i området och bidrar till höga naturvärden. Skötselområdets södra del är mest artrik. Här växer de rödlistade lavarna kortskaftad parasitspik (VU), liten blekspik (VU), bokvårtlav (NT), bokfjädermossa (NT), lunglav (NT) och bokkantlav (NT) på bok.

Bevarandemål

Arealen näringsfattig bokskog (9110) ska vara minst 5,5 ha.

Det ska finnas en variation av trädslag, trädålder, skiktning och olikformighet i träd- och buskskikt och det ska finnas gamla och grova träd, hålträd och död ved i olika former och nedbrytningsstadier. Småskaliga naturliga processer som exempelvis trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning, liksom störningar, t.ex. insektsangrepp, översvämning, stormfällning eller brand ska påverka dynamik och struktur.

Området ska vara artrikt med typiska arter för naturtypen.

Skötselåtgärder

Skötselbehovet i området är begränsat och skötseln bör i första hand bestå av att hålla borta uppväxande gran och i viss mån björk för att gynna bok. I andra hand får åtgärder för att främja föryngring av bok genom att t.ex. skapa luckor i homogena partier utföras. Åtgärder för att skapa mer död ved i området, t.ex. genom veteranisering eller via tillförsel av död ved från områden utanför naturreservatet får också utföras. Mulm- eller fladdermusholkar får placeras i området.

*Skötselområde 2: Utvecklingsmark (4,7 ha)***Beskrivning**

Huvuddelen av skötselområdet består av ett större parti ung granskog som planterades omkring 2005. Andelen löv är dock riklig i hela området och södra delen är helt lövdominerad, företrädesvis av björk. Bok och övrigt löv finns också spritt i ungskogen. Tre fukstråk genomkorsar området. Partier med medelålders gran finns glest spritt i området. I nordväst finns en öppen hållmark där berget går i dagen.

Bevarandemål

Hela skötselområdet ska på sikt uppfylla kraven för ädellövskog inom naturtypen näringsfattig bokskog (9110).

Det ska finnas en variation av trädslag, trädålder, skiktning och olikformighet i träd- och buskskikt och det ska finnas gamla och grova träd, hålträd och död ved i olika former och nedbrytningsstadier. Småskaliga naturliga processer som exempelvis trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning, liksom störningar, t.ex. insektsangrepp, översvämning, stormfällning eller brand ska påverka dynamik och struktur.

Området ska vara artrikt med typiska arter för naturtypen.

Skötselåtgärder

Den medelålders granen intill norra reservatsgränsen (både öster om väster om vägen) får avverkas och köras ut ur området. Övrig medelålders gran får vid behov ringbarkas eller fällas och lämnas då som död ved. Ung gran röjs ned och lämnas i området. Lövdominerade ungskogar danas genom återkommande röjningar för att på sikt skapa en äldre bokskog med inslag av övrigt löv och i förekommande fall tall.

Död ved från områden utanför reservatet, mulmholkar eller fladdermusholkar får placeras i området.

När restaureringsfasen är över vårdas området enligt instruktioner för skötselområde 1.

*Skötselområde 3: Friluftsliv***Beskrivning**

Den äldre bokskogen är i huvudsak relativt lättgången och erbjuder en fin naturupplevelse av en för trakten representativ ädellövskog. Naturreservatet ligger relativt nära Växjö stad och nära andra naturreservat öster om Växjö, vilket innebär att det finns goda förutsättningar för ett visst friluftsliv i området. Busshållplats finns längs väg 25, ca 1,5 km söder om reservatet. Parkeringsplats och andra anordningar för friluftslivet saknas.

Bevarandemål

Informationen i området ska vara lättillgänglig och bidra till att förhöja upplevelsen av besöket, genom att den är lättläst, fokuserar på upplevelser i området samt har informativa kartor. Informationen ska bidra till att syftet med områdesskyddet uppnås. Områdets friluftslivsanläggningar ska vara i gott skick och underlätta för besökarna.

Skötselåtgärder

- informationsskyltar får sättas upp på lämpliga platser,
- parkering, stigar och rastplatser får anläggas och ska vid behov underhållas,
- Länsstyrelsens hemsida ska ha god information om området,
- gränsmarkering av området ska ske.

7. JAKT

Enligt föreskrifterna är det förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd uppföra jaktorn och öppna upp siktgata för jaktens behov. I övrigt inskränker inte naturreservatet rätten till jakt i området.

8. BRÄNDER, STORM, ÖVERSVÄMNINGAR, INSEKTS- /SVAMPANGREPP

Vid händelser som medför att stora mängder träd dör och/eller faller omkull vid t.ex. storm, insektsangrepp eller översvämning gäller följande: all död ved från lövträd och tall lämnas inom området, men veden får vid behov flyttas till annat skötselområde eller om det är stora mängder till annat naturreservat. Om dessa händelser medför mycket stora mängder ris och toppar får delar av dessa tas ut. Eftersom det främsta syftet med naturreservatet inte är att skapa multnande ved av gran kan angrepp av insekter m.m. som riskerar att medföra betydande skada på grannfastighet åtgärdas genom avverkning, borttransport, barkning eller motsvarande av gran.

9. BARNPERSPEKTIVET

Området ska genom information, stig och rastplats m.m. vara tillgängligt för både barn och vuxna.

10. UTMÄRKNING

Reservatsgränsen ska märkas ut vilket innebär att gränsmärken målas på träd och på stolpar som slås ned i marken. Gränsmärkena ska placeras så att det går att se från ett märke till nästa. Vid gränsmarkering i skogsmark ska i gränslinjen, med 0,5 m på vardera sidan reservatsgränsen, röjas en tydlig gata. Denna gata får vid behov underhållas av förvaltaren. De träd som avverkas i gränsgatan tillfaller fastighetsägaren som också själv får ta vara på dem eller låta dem ligga kvar. Reservatsgräns som sammanfaller med fastighetsgräns ska underhållas som fastighetsgräns på sedvanligt sätt. Reservatsgräns utmed väg placeras utanför vägområdet så att vägunderhållet inte påverkas av reservatet.

11. SAMMANFATTNING OCH PRIORITERING AV SKÖTSELÅTGÄRDER

Tabell 5. Sammanfattande prioritering av skötselåtgärder

Skötselområde	Åtgärd	Prioritet, 1-3	Tidpunkt
Samtliga	Gränsmarkering	1	Inom 1 år
Samtliga	Information om reservatet	1	Inom 5 år
2	Röjning/avverkning av gran	1	Inom 5 år
1	Röjning av gran	3	Inom 10 år

Prioritet: 1= Högst, 2= Hö, 3= Lägre

12. FÖRVALTNING, TILLSYN OCH UPPFÖLJNING

Länsstyrelsen är ansvarig för att skötseln av reservatet följer fastställd skötselplan. Detta inkluderar dokumentation och uppföljning av utförda åtgärder.

Länsstyrelsen har även ansvar för den operativa tillsynen i naturreservat enligt 26 kap. miljöbalken genom att övervaka att föreskrifter, dispenser och tillstånd följs.

Uppföljning av bevarandemålen ska ske i enlighet med en uppföljningsplan för länets alla skyddade områden som framöver kommer att fastställas av Länsstyrelsen.

Uppföljning av utförda åtgärder och av bevarandemålen ligger till grund för en utvärdering av:

- om syftet med reservatet har uppnåtts,
- om bevarandemål och gynnsamt tillstånd uppnåtts i reservatet,
- om skötselmetoder behöver förändras,
- om en revidering av skötselplanen behövs.

BILAGOR

2a. Skötselplanekarta

Skötselplanekarta till beslut för
naturreseptat Risinge Bökeskog
i Våxjö kommun

 Skötselområden

© Länsstyrelsen, Lantmäteriet

0 50 100
m

